

Мировська Анна Всеволодівна,

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Гвоздюк Віталій Валерійович,

здобувач вищої освіти ступеня магістра навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНІ Й ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

Загальновідомо, що допит є слідчою (розшуковою), яка полягає в одержанні слідчим, прокурором, суддею від потерпілого, підозрюваного, свідка, обвинуваченого, експерта та інших учасників кримінального провадження показань про обставини, що мають значення для конкретного кримінального провадження.

У результаті допиту здобувається і перевіряється значна частина відомостей про злочин, встановлюються мотиви та мета злочину, а також умови, за яких він вчинявся. Разом з тим, необхідно зазначити, що на законодавчому рівні поняття допиту як слідчої (розшукової) дії не закріплено, а також не сформульовано мети його проведення, як наприклад, огляду чи обшуку [1, с. 387].

Досліджуючи особливості допиту неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості, необхідно звернути увагу не лише на особливий процесуальний порядок проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії, а і на тактичні особливості, які обумовлені специфічною категорією допитуваної особи.

Чинне законодавство визначає неповнолітнього як особу віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. У статті 226 КПК України зазначено, що допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Також відповідна слідча (розшукова) дія не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день [2].

Особливості допиту неповнолітнього обумовлені не тільки своєрідним процесуальним порядком, адже значну роль в даному випадку відіграє і психологічний аспект. Допит підлітка потребує глибокого знання особливостей його психіки, виняткового вміння

проводити цю слідчу (розшукову) дію, тактовності і стриманості, культури спілкування [3, с. 15].

Невід'ємною складовою отримання повної та ефективної інформації, а також відомостей про обставини злочину, під час проведення допиту неповнолітнього є забезпечення ретельної підготовки до нього.

Такий підготовчий процес полягає не тільки в складанні плану проведення цієї слідчої (розшукової) дії з переліком заздалегідь запитань щодо обставин, які підлягають встановленню, а і у вивченні відомостей про спосіб життя особи, її вподобання, відносини з оточуючими, психологічний стан, тощо. Проаналізувавши цю інформацію, уповноважена на проведення допиту особа, в більшій вірогідності матиме змогу дізнатись об'єктивну інформацію про обставини злочину, не травмуючи психіку потерпілого. Крім того, такий процес позитивно впливатиме на встановлення психологічного контакту між допитуваним та особою, яка проводить допит.

На нашу думку, однією з проблем, яка потребує подальших досліджень, є визначення доцільності залучення до участі в допиті неповнолітнього законного представника, а саме матері, батька або осіб, що їх замінюють. Досліджуючи питання допиту неповнолітнього обвинуваченого В.Г. Дрьомов зазначає, що підліток може відчувати в присутності батьків почуття страху, сорому тощо, чутливо реагувати на емоції батьків, стежити за їх мімікою, жестами, рухами і відповідно до цього давати показання або зовсім відмовитись відповідати на запитання слідчого.

Аналіз слідчої та судової практики дає підстави уважати, що аналогічні реакції спостерігаються й при допиті неповнолітніх потерпілих від статевих злочинів. Ми вважаємо, що для ефективності проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії потрібно залучати психологів, які спеціалізуються на дитячій та юнацькій психології, адже вони зможуть професійно оцінити поведінку потерпілого. Також, по даній категорії злочинів, на наш погляд, доцільно було б запросити лікаря відповідного фаху, навіть якщо неповнолітня особа стверджує, що вона не потребує медичної допомоги. При категоричній відмові від присутності медичного працівника під час допиту, вищезгаданий лікар має бути неподалік, наприклад у сусідній кімнаті, щоб швидко зреагувати, якщо неповнолітньому потерпілому потрібна буде допомога.

Враховуючи викладене, вбачаємо, що категорія неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дійсно є специфічною в контексті проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування, в тому числі допиту, оскільки існує не тільки особливий кримінально-процесуальний

порядок його проведення, а й тактичні особливості, які зумовлені рядом факторів. До таких ключових факторів, перш за все відноситься вік особи, її психологічний розвиток та психологічний стан на момент допиту, а також побутові умови у яких зростала особа. Урахування цих позицій надасть змогу отримати найбільш повну інформацію, яка міститиме відомості необхідні для забезпечення всебічного, об'єктивного та повного розслідування злочину.

Список використаних джерел

1. Кунтій А.І. Тактика допиту неповнолітнього свідка під час розслідування умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. С. 386–393.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. №4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4651>. (Дата звернення 23.03.2018 р.).

3. Лукьянов Е. Особенности допроса несовершеннолетнего свидетеля и потерпевшего. Закон и жизнь. 2005. № 1. С. 15–18.

4. Удалова Л.Д. Особенности проведения вербальных следчих дій. Підприємництво, господарство і право. 2005. № 11. С. 164–165.